

Леси Українки. Доказано, що метатекст формується кількома значимими компонентами: романом Льюїса Керролла, произведениями и биографией Леси Українки. Его функция проявляется в создании специфического «зазеркального» хронотопа и, главное, драматизации лирического произведения и создании эффекта мини-пьесы.

Ключевые слова: метатекст, драматизация лирики, трагедия, реплика, Леся Українка.

Visych Oleksandra. The Poem of Oksana Zabuzhko “Through the Looking Glass: Mrs Merzhynska”: **Dramatization of Metatext.** This article analyzes the poetry of Oksana Zabuzhko “Through the Looking Glass: Mrs Merzhynska”, in particular, we study the diversity of metatext in it. Among others it is chosen such options of metatext as an explanatory mechanism, self-consciousness of literature aimed at understanding the nature of creative work; moreover external construction on relation to the text. Special attention is paid to the means of dramatization of lyrical work at the level of pathos that is marked by a abrupt change in emotional tone; as well as at the level of subjective and spatiotemporal organization of the work and its dramatic comparison. It is proved that the poem of Zabuzhko has two objects of comparison. They are a fictional character from the alternative history of life on the one hand and a conventionally real image of Lesia Ukrainka. It is found that metatext has been formed by several specific components: Lewis Carroll’s novel, biography and works of Lesia Ukrainka. Its function is in the creation of a specific “through-the-glass” time-space, and most importantly, lyrical dramatization of the poem and creation of the effect of mini-play.

Key words: metatext, dramatization of lyrics, tragedy, replica, Lesia Ukrainka.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2016 р.

УДК 821.161.2-1.09

Олеся Калинюшко

НОМО ФАВЕР ЯК НОМО VIATOR: МОДЕРНА ТА ПОСТМОДЕРНА ВІЗІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЛІРИКИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ТА ОКСАНИ ЗАБУЖКО)

У статті на основі порівняльного аналізу лірики Лесі Українки та Оксани Забужко встановлено залежність характеру мандрів героїнь від специфіки образу митця, сформованого в епохи модернізму та постмодернізму відповідно. Простежено, що модерна доба, возвеличуючи постать *homo faber(a)*, представляє мандри як шлях його духовного становлення, підтвердження стійкості та

внутрішньої сили, натомість постмодерна епоха, переосмислюючи роль митця, на чільне місце виводить *homo viator(a)*, який, трансформуючись у номада, репрезентує образ дезорієнтованого індивіда, позбавленого могутності модерного митця-проводиря.

Ключові слова: Леся Українка, Оксана Забужко, *homo faber*, *homo viator*, мандри, дім, номад, модернізм, постмодернізм.

Модернізм та постмодернізм репрезентують два полярні погляди на призначення митця, незмінним, проте, є активне культивування мотиву мандрів та репрезентація *homo faber(a)* (людини, що творить) як *homo viator(a)* (людини, що мандрує). Зіставлення образу мандрів ліричних героїнь Лесі Українки та Оксани Забужко дасть змогу проаналізувати вплив світоглядних та естетичних цінностей обидвох епох на формування образу мандрівника й на маркування подорожі та долучитися до розробки питання творчого діалогу письменниць.

Творчість Лесі Українки та Оксани Забужко неодноразово ставала об'єктом порівняльних літературознавчих розвідок. Дослідники, зокрема Н. Зборовська [5] та О. Шаф [14], підкреслюють комунікативний потенціал письменниць, який зумовлений знаковістю їх постатей та незауваженим апелюванням сучасної авторки до персони Лесі Українки. Свідома настанова Оксани Забужко – воскресити шляхетську благородну Україну через переосмислення творчості Лесі Українки – виявляється не лише в критичних роботах письменниці. Оксана Забужко розгортає у творах ціннісні домінанти своєї наставниці. Зокрема, як зауважує Л. Масенко, письменниця втілює у своїй творчості ідеї «незламної боротьби за свободу» та «духовного опору поневоленню», основоположні у світоглядній парадигмі Лесі Українки [12]. Спільність пріоритетів письменниць, їхнє вболівання за долю України, яке не дозволяє визначити їх як космополітів, дає нам змогу зосередити увагу саме на відмінностях у конструюванні образу мандрів, залежних від особливостей доби.

Мета нашої роботи – простежити особливості реалізації образу подорожі та мандрівця в ліриці Лесі Українки й Оксани Забужко – яскравих репрезентантів модерного та постмодерного типів світорозуміння в українській літературі.

Подорожі займають вагоме місце і в житті, й у творчості Лесі Українки. Літературознавці традиційно наголошують на вимушеності мандрів у житті письменниці. Зокрема, як зауважує С. Кочерга, «Леся Українка не була схильна до безґрунтянства, вона надзвичайно ціну-

вала атмосферу дому, патріархальну родинність і в той же час автономність в її межах. Але недуга приречла її на постійні мандри, що поступово перетворились для неї на триб життя» [6, с. 116]. Проте хвороба, безумовно, не стільки була каталізатором її подорожей, скільки пригнічувала її мандрівницьку вдачу. Ось що пише поетеса батькові: «Тільки що був у мене доктор, і я ще раз радилась з ним про свої подорожі. Він мені не радить їхати у Флоренцію й Рим, бо трудно сподіватись, щоб я могла там не втомитись, а втома може зруйнувати багато з того, що здобуто тут. Отже не поїду. Може, будуть коли щасливіші часи, тоді поїду в Європу туристкою, а тепер уже буду їздити пацієнткою» [10, с. 352]. Те, що визначаємо Лесю Українку як мандрівницю, зумовлено не кількістю відвіданих нею країн, а внутрішньою налаштованістю на подорожі та відкриття Нового. Так, у листі до бабусі письменниця демонструє своє ставлення до Іншого: «Чого вам так не подобався Харків? Усі, котрі там були, здається, хвалять його. Ви кажете, що там різного народу багато, я вже собі думаю, що Одеса вам, певне, зовсім не сподобалась би, бо там уже такий різношерстий люд, що в Харкові, певне, такого нема. Як на мене, то в тому іще нічого поганого нема, що там так багато чужих людей, навіть цікавіше виходить...» [9, с. 26]. Прийняття Чужого (нерідної Італії) через уподібнення до знайомого, Свого демонструє лірична героїня Лесі Українки в поезії «Дим». Виїжджаючи, героїня потерпає від розставання з рідним краєм, чужа земля постає перед нею в неприємних серцю образах *«рижових полів», «страшних “різайі”», «де невидимкою малярія літає, / Не боячись ні диму, ні вогню...»* [8, с. 292]. Пізнаючи в чужому краї негаразди та біди своїх земляків, героїня позбавляється від упередженого ставлення до країни: *«А над усім той дим, той легкий дим, / Що не гризе очей, притьмом не душить, / А тільки небо ясне застилає, / І краде людям сонечко веселе, (...) / Той дим проник мені у саме серце, / І стиснулось воно, і зацімло, / І вже не говорило: чужина»* [8, с. 293]. Такий спосіб осягнення Іншого Т. Литвин означає як дескриптивну схему «дзеркало», або «ототожнення» [11, с. 101].

Мотив дороги пронизує також творчість Оксани Забужко. Як стверджує сама авторка, мандри прийшли в її життя в 1992–1993 рр., які стали для неї роками «автостопа, подорожей, поїздок» [3], тоді ж було створену поетичну збірку «Автостоп». «У цей час відкрились

кордони, можна було подорожувати, навчатись тому, що в СРСР було не доступне» [3], – наголошує О. Забужко.

Один із провідних мотивів у поезіях Лесі Українки про мандри – туга за батьківщиною. Хоч ліричні герої поетеси й потерпають від розлуки з домом, це не суперечить моделі поведінки *homo viator(a)*, адже, як зауважує польська дослідниця Марія Зовісво, *homo viator* на противагу номаду, у якого він трансформується в постмодерну добу, водночас постає й Одиссеєм, що переживає «ностальгічну подорож додому», і Енеєм, який відкриває нові землі заради того, щоб їх «приручити» та «одомашнити», тобто центром подорожі *homo viator(a)*, його найважливішою інтенцією є дім [15, с. 6]. Так, у поезії «У путь» ліричний герой вирушає «в чужу сторону» [8, с. 89] із відвагою в серці, проте зі сльозами на очах, адже покидає батьківщину.

Постмодерна людина живе у світі, у якому ностальгію за домом заступає відчуття невикоріненості, номадизму. Відкидаючи національну ідентичність як визначальну, людина перебуває в безперервному процесі пошуку себе в Іншому, Чужому. Термін *номад* на позначення суб'єкта постмодернізму отримав окреслення у працях Ж. Дельоза. *Номад* (з фр. – кочівник) – це «індивід, позбавлений будь-яких орієнтирів, меж, стабільних властивостей». Номад «втілює безкінечні переміщення, перманентну безмісцевість і бездомність... Номад не здатний мати дім і не прагне цього» [2, с. 54]. Так, у поезіях «Постскрипtum: Дорогою додому» та «New York» формально лірична героїня О. Забужко – номад, адже визнає свою відчуженість від будь-якого топосу: «А за тим склом була чужа країна – / Й на всій Землі моєї не було» [4, с. 134]. Проте номадизм героїні видається штучним: не внутрішнім принципом, а радше зручною позицією, яка дає змогу переконати саму себе в байдужості до батьківщини, її болю та проблем, які людина з активною життєвою позицією переживає як особисті. Героїня, намагаючись зрозуміти, що ж її приваблює в Америці – країні, у якій і без неї «повнісінько всяких зайд», «на краях зору» яких вона «лиш ще одна біла кукла», розмірковує: «Я люблю цю країну – за те, що вона нічия, / Що вона не моя – і не мушу її любити» [4, с. 249]. Такий висновок лише підтверджує, що номадизм героїні – це насамперед втеча з дому в країну, у якій вона почувається вільною, «як вільним буває лист, у шухляду вкинутий і до пори забутий» [4, с. 249]; водночас Америка залишається для неї країною непорозумінь, тому що не є домом: «В небі горять перехняблені Терези, / І Стрілець з

цього боку землі виглядає, як вершник. / Місяць з'являється нагло, мов терорист, – / Не з того боку, і не за тим закрутом...» [4, с. 249]. Схожі внутрішні колізії переживає героїня поезії Лесі Українки «Поворіт». Вона, як і alter ego О. Забужко, прагне возз'єднання з батьківщиною й водночас боїться свого повернення додому: «Я марила весь час про воріття хвилину / Серед чужого, іншого життя, – / Та завжди першу колючу тернину / Приносила хвилину воріття» [8, с. 176]. Їй, як і героїні О. Забужко, не вистачало свободи: «Мене знов обступила тісна, щільна / Неволі рідної знайома стіна, / І кожна думка там, що народилась вільна, / Враз блідла, мов невільниця сумна. [...] Тоді мені ота далека чужина / Здавалась краєм вічної весни. / Так перелітна приборкана пташина / Про вирій смутно марить восени» [8, с. 177].

Одна із визначальних особливостей модернізму – піднесення митця до статусу надлюдини, творця. В. Агеева зазначає, що погляди Лесі Українки щодо призначення та ролі митця й мистецтва зазнали трансформації від народницького оспівування мистецтва як «засобу служіння суспільству», романтичних закликів до «самопосвяти, самопожертви», до розуміння митця як «виконавця вищої волі», який «не хоче і не може дбати про запити аудиторії» [1]. Водночас дослідниця додає, що, відмовляючись від ролі ратая та каменяра, лірична героїня Лесі Українки обирає роль духовного проводиря. Тобто, як бачимо, світоглядна еволюція письменниці все ж не торкнулась уявлень письменниці про тенденційність мистецтва як знак його високої якості. Суспільна зумовленість творчості Лесі Українки корелює із творчою настановою О. Забужко. Як відзначає М. Моклиця, «при всьому рафінізмі і естетстві, не тільки проза, а й поезія, загалом вся творчість Оксани Забужко є соціально орієнтованою. Це особистість, яка не може назавжди відвернутися від реального світу, занурившись у вигаданий, вимріяний, нафантазований тощо світ» [13, с. 323]. На відміну від епохи модернізму, постмодерна доба знімає автора та митця з п'єдесталу. Отож, настанови письменниць на висвітлення злободенних проблем та переінакшення дійсності втілюються по-різному.

Ното faber у ліриці Лесі Українки постає проводирем слабкого, змученого народу, із яким прагне розділити горе. Відчуття месіанського призначення поета повно відображене в поезії поетеси «Мій шлях», де подорож постає метафорою життєвої дороги людини. Уже

назва вірша вказує на непересічність героїні та високу мету її життя. Вона задається питаннями: *«Чи тільки терни на шляху знайду, / Чи стріну може, де і квіт барвистий? / Чи до мети я певної дійду, / Чи без пори скінчу свій шлях тернистий...»* [8, с. 59]. Чи буде місія героїні успішною, невідомо, проте вона впевнено рухається назустріч обов'язку, її шлях відзначається визначеним керунком та пунктом призначення, що відбиває впевненість модерністського митця у власній значимості. Проте героїні не байдуже, чи підтримають її починання, чи поцінованою буде її творчість: *«Самій не довго збитися з путі, / Та трудно з неї збитись у гурті»* [8, с. 59], – що демонструє органічне поєднання у творчості письменниці суспільної ролі митця з культом краси.

Попри чіткість образу ліричної героїні, авторка відкрито не співвідносить себе з нею. Леся Українка була надто закритою та сильною, щоб зображати свої почуття незавуальовано хоча б в автобіографічних творах. Поетичні мандрівки, які відбивають пережитий авторкою особистий досвід, репрезентують подорож як зіткнення мандрівця з небезпекою. Як уже йшлося, маршрут подорожі письменниці визначала хвороба. Вирушаючи на лікування, поетеса переживала боротьбу з власними страхами, які трансформувалися у відторгнення чужини чи її окремих реалій. Хвороба героїні зображена то в образі морської бурі (у циклі віршів «Кримські спогади»): *«Буде шарпати буря вітрила, / Пожене геть по темному морю. / Ох, коли б мені доля судила / Хоч побачити ранню зорю!»* [8, с. 102], то таємничою смертельною небезпекою (у вірші «У путь»): *«В далекій чужині / Я сили наберусь / Служити країні / Або – не вернусь...»* [8, с. 89]. Ці поезії відображають процес сублімації авторки, яка, ведучи внутрішню боротьбу зі своїм найлютішим ворогом – хворобою, утверджувала власну духовну силу.

Релятивістський та плюралістичний світогляд постмодерної доби сприяв нівелюванню авторитету митця та знеціненню особистого досвіду ліричного героя. На відміну від ліричної героїні Лесі Українки, для героїні О. Забужко маршрут, як і перебування в пункті призначення, неважливі, оскільки вона не припиняє рухатися. Її мандрівки наперед визначені, як і все одноманітне життя, що вкладається в метафору руху трамваю, який ніколи не поїде *«навмання»*, *«...не зійде з рейок / І світ за очі не піде»* [4, с. 30], чи автобуса, що прямує *«дорогою до пекла»* [4, с. 145]. Вона мандрує, не відчуваючи особли-

вого потягу до відкриття чогось Нового. Так, до святих місць героїня та її друг-поляк *«прибились»*, *«припхані туристським обов'язком»* [4, с. 222], а в Італії *«в маленькім містечку, на березі озера Комо, / в готелі «Фйоренца»* вона опиняється випадково, уточнюючи – *«як, власне, я скрізь випадково»* [4, с. 233]. О. Забужко позиціонує себе як одну з натовпу, зокрема вводячи у свої твори образ ліричного «ми». Так, наприклад, читач стає співучасником відвертої молитви оповідачки, яка жахається пізнати власну відсутність, утиснута в автобус, який прямує за поворот – у третє тисячоліття, де *«нас просто – нема»* [4, с. 163] (ліричний монолог «Автостоп»). Ще один спосіб героїні абстрагуватися від ролі трибуна полягає у *«втечі у несерйозність»* («Похвала ярмарковому свистуну, купленому на Андріївському узвозі»).

Л. Лавринович відзначає, що постмодернізм активно артикулює екзистенційні мотиви, зокрема *«мотиви самотності, страждання, тривоги, дезорієнтації, відчаю»* [7, с. 49]. Вони конститутивні і для поезії Оксани Забужко. Дезорієнтованим постає й пасажир *«корабля дурнів»*, який віддзеркалює модель сучасного жорстокого світу, що з нього, *«як навмисно, змивало пророків»* і де люди потерпають від ціннісного хаосу, адже *«хто ж нам скаже тепер, як лягти у тумані на курс?»* [4, с. 94]. Герой лірики Оксани Забужко рухається по життю навмання, проламуючи головою *«всі чотири стіни нараз!..»* [4, с. 246], причому задумується про наслідки такої безрозсудності вже опісля зробленого. Страх ліричної героїні перед простором, неможливість керувати власним життям закорінені в тоталітарному минулому українського народу: *«Тільки множаться сполохи в скронях і небі блідому, / Та срамотна вітчизна, як щоки од згадки, горить: / Півжиття – за плечима. На плечах – ні слави, ні дому. / А попереду море, яке не здолаєш убрид»* [4, с. 127].

Леся Українка, зображаючи у творах далекі землі, прагне європеїзувати та модернізувати і свою країну, і українську літературу, тому захоплення Новим – одна з визначальних особливостей лірики письменниці. Натомість героїня Оксани Забужко як представниця постмодерного суспільства, пересиченого враженнями та емоціями, не відчуває трепету перед Новим, вона переживає смуток від невпізнаності й неналежної представленості у світі України та її культури: *«У коридорі спального вагона / Стояв, як сутінь, дим, і чоловік, / Що*

підійшов до мене запитати: / “America? Italia? Espagna?” [...] / І стало в горлі слово “Україна”, / Бо він єдиним заперечним рухом, / Його одмів, як з піджака пір’їну: / Мовляв, не втямлю» [4, с. 134].

Homo faber і *homo viator* в епоху модерну та постмодерну потрапляють у своєрідну взаємозалежність. У художній творчості епохи модернізму *homo viator* підпорядкований *homo faber(y)*, що простежуємо в ліриці Лесі Українки, постмодерна ж доба на чільну позицію висуває *homo viator(a)*, трансформованого у фігуру номада, що відбито в поезіях Оксани Забужко. В епоху модернізму *homo faber* постає творцем-надлюдиною, а мандрі мисляться як шлях його духовного вивищення. Постмодерна епоха, нівелюючи вищість митця, виводить на кін образ номада, потяг до подорожування якого відображає беспорядність людини, її загубленість у сучасному світі. Вирушаючи в подорож, *homo faber* сучасності прагне віднайти себе, окреслити власну позицію, проте намагання героя на тлі сучасної епохи вже не підносять його, адже мандрі відображають його безпомічність, вони ідентичні втечі. Отже, мотиви мандрів та дороги в модерністську епоху мають позитивне маркування, тоді як постмодерна доба репрезентує подорож як вияв дезорієнтованості митця. Таке співвідношення впливає насамперед із поцінування митця як носія істини, законодавця естетичних і моральних цінностей у модерну добу та релятивізації будь-якого знання в епоху постмодерну.

Джерела та література

1. Агеєва В. Жрець краси серед пуритан / В. Агеєва // Поетеса зламу століть. Творчість Лесі Українки в постмодерній інтерпретації / В. Агеєва. – К. : Либідь, 2001. – С. 50–68.
2. Бугаєва Л. Мифология эмиграции: геополитика и поэтика [Электронный ресурс] / Л. Д. Бугаева // За пределами. Интеллектуальная эмиграция в русской культуре XX века – Frankfurt am Main : Peter Lang, 2006. – С. 51–73. – Режим доступа : <http://ec-dejavu.ru/e/Emigration.html> (15.05.2016).
3. Забужко О. Оксана Забужко: «Відповідь на питання “Звідки ми?” – для українців досі тайна за сімома замками» [Електронний ресурс] / О. Забужко // Голос Америки. – 2011. – Режим доступу : ukrainian.voanews.com/a/zabuzhko-ukraines-independence-126616848/243132.html (25.05.2016).
4. Забужко О. Друга спроба : вибране / О. Забужко. – К. : Факт, 2005. – 320 с.
5. Зборовська Н. «Наша Пані» Леся Українка у тлумаченні Оксани Забужко (інтелектуальні парадокси культурного фемінізму) / Н. Зборовська // Слово і час. – 2007. – № 9. – С. 69–73.

6. Кочерга С. Архетипні мотиви дому і бездомів'я в творчості Лесі Українки / С. Кочерга // *Studia Methodologica : альманах* / уклад. І. В. Папуша. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – Вип. 25 : Антропологія літератури: комунікація, мова, тілесність. – С. 115–120.
7. Лавринович Л. Постмодернізм в українській, польській та російській прозі: типологія образу-персонажа : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.05 / Лавринович Л. Б. – Луцьк, 2012. – 175 с.
8. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. Т. 1 / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1975. – 448 с.
9. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. Т. 10 / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1978. – 543 с.
10. Українка Леся. Зібрання творів. У 12 т. Т. 11 / Леся Українка. – К. : Наук. думка, 1978. – 481 с.
11. Литвин Т. Дискурси «іншого» та «інший» як метадискурс: контекст мультикультуралізму / Т. Литвин // *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. – 2012. – Вип. 4 (2). – С. 98–104.
12. Масенко Л. «Код Лесі Українки» в художньому дискурсі Оксани Забужко / Л. Масенко // *Київські полоністичні студії*. Т. XIX. – К. : Ун-т «Україна», 2012. – С. 187–191.
13. Моклиця М. Модернізм як структура: Філософія. Психологія. Поетика : монографія / М. Моклиця. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 390 с.
14. Шаф О. Леся Українка – Оксана Забужко: до проблеми творчої комунікації / О. Шаф // *Вісн. Львів. ун-ту*. Серія : Іноземні мови. – 2012. – Вип. 20(2). – С. 243–249.
15. Zowisło M. The Home and the World. On the Paths of Contemporary Nomads / M. Zowisło // *Folia Turistica* / ed. by A. Matuszyk. – 2013. – Vol. 28 (2). – P. 5–19.

References

1. Aheieva, V. 2012. “Zhrets krasyy sered puritan” [Priest of beauty among Puritans]. In *Poetesa zlamu stolit. Tvorchist Lesi Ukrainky v postmodernii interpretatsii*, edited by V. Aheieva, 50–68. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).
2. Bugaieva, L. 2006. “Mifologiya emigratsyi : geopolitika i poetika” [Mythology of emigration: geopolitics and poetics]. In *Za predelami. Intelektualnaia emigratsyia v ruskoi kulture XX veka*, edited by L. Bugaieva, 51–73. Frankfurt am Main. Available at: <http://ec-dejavu.ru/e/Emigration.html> (15.05.2016) (in Russian).
3. Zabuzhko, O. 2011. “Oksana Zabuzhko : Vidpovid na pytannia «Zvidky my?» – dla ukraintsiv dosi taina za simoma zamkamy”. *Holos Ameryky*. Available at: ukrainian.voanews.com/a/zabuzhk-ukraines-independence-126616848/243132.html (25.05.2016) (in Ukrainian).
4. Zabuzhko, O. 2005. *Druha sprobа* [The second try]. Kyi: Fakt (in Ukrainian).
5. Zborovska, N. 2007. “«Nasha Pani» Lesia Ukrainka u tłumachenni Oksany Zabuzhko (intelektualni paradoksy kulturnoho feminizmu)” [“Our Lady” Lesia

- Ukrainka in Oksana Zabuzhko's interpretation (intellectual paradoxes of cultural feminism)]. *Slovo i chas*, 9: 69–73 (in Ukrainian).
6. Kocherha, S. 2008. “Arkhetypni motyvy domu i bezdomivnia v tvorchosti Lesi Ukrainky” [Archetypical motives of home and homelessness in the works by Lesia Ukrainka]. *Studia Methodologica*, 25: 115–120. Ternopil: TNPU (in Ukrainian).
 7. Lavrynovych, L. 2012. “Postmodernizm v ukrainskii, polskii ta rosiiskii prozi: typologia obrazu-personazha” [Postmodernism in the Ukrainian, Polish and Russian prose : typology of image-character]. PhD diss., Lutsk (in Ukrainian).
 8. Ukrainka, Lesia. 1975. *Zibrannia tvoriv u dvanadtsiaty tomakh. Tom 1* [Collection of works in twelve volumes]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
 9. Ukrainka, Lesia. 1978. *Zibrannia tvoriv u dvanadtsaty tomakh. Tom 10* [Collection of works in twelve volumes]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
 10. Ukrainka, Lesia. 1978. *Zibrannia tvoriv u dvanadtsatu tomakh. Tom 11* [Collection of works in twelve volumes]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).
 11. Lytvyn, T. 2012. “Dyskursy «inshoho» ta «inshyi» yak metadyskurs: kontekst multykulturalizmu” [The discourses of “other” and “other” as a metadiscourse: the context of multiculturalism]. *Filosofiiia i politolohiia v konteksti suchasnoi kultury*, 4(2): 101–112 (in Ukrainian).
 12. Masenko, L. 2012. “«Kod Lesi Ukrainky» v khudozhnomu dyskursi Oksany Zabuzhko” [“The Code of Lesia Ukrainka” in Oksana Zabuzhko's feature discourse]. *Kyivski polonistychni studii*, 9: 187–191. Kyiv (in Ukrainian).
 13. Moklytsia, M. V. 2002. *Modernizm yak struktura: Filosofia. Psykholohia. Poetyka* [Modernism as a structure: Philosophy. Psychology. Poetics]. Lutsk: Vezha (in Ukrainian).
 14. Shaf, O. 2012. “Lesia Ukrainka – Oksana Zabuzhko: do problemy tvorchoi komunikatsii” [Lesia Ukrainka – Oksana Zabuzhko : on the problem of creative communication]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*, 20(2): 243–249 (in Ukrainian).
 15. Zowisło, M. 2013. “The Home and the World. On the Paths of Contemporary Nomads”. In *Folia Turistica*, edited by A. Matuszyk, 28(2): 5–19 (in English).

Калынюшко Олеся. Homo faber как homo viator: модерная и пост-модерная визии (лирика Леси Украинки и Оксаны Забужко). В статье методом сравнительного анализа лирики Леси Украинки и Оксаны Забужко установлено зависимость характера путешествий лирической героини от специфики образа художника, сформированного эпохами модернизма и постмодернизма соответственно. Исследовано, что эпоха модернизма, возвеличивая фигуру *homo faber(a)*, представляет странствия как путь его духовного становления, подтверждения стойкости и внутренней силы, эпоха постмодернизма же, переосмысливая роль художника, во главу возводит *homo viator(a)*, который, трансформируясь в номада, представляет образ дезориентированного индивида, лишённого силы модернистского художника-поводыря. Сопоставлены способы героинь реализовать свой художественный потенциал и быть услышанным как в условиях почитания художника, так и в эпоху его деканонизации. Леся Украинка артикулирует в своей поэзии мессианское предназначение поэта, в

отличие от Оксаны Забужко, которая демонстрирует свои взгляды, позиционируя героиню как часть толпы, вводя в поэзию образ так называемого «лирического мы» или прячась за юмором и ироничностью.

Ключевые слова: Леся Українка, Оксана Забужко, homo faber, homo viator, странствия, дом, номад, модернизм, постмодернизм.

Kalyniushko Olesia. Homo Faber as Homo Viator: Modern and Postmodern Visions (Lesia Ukrainka and Oksana Zabuzhko's Poetry). The article determines the dependence of character's travelling pattern on the artist's image specificity formed by the modernism and postmodernism respectively. The investigation has been based on the comparative analysis of poetry by Lesia Ukrainka and Oksana Zabuzhko. It has been traced that modern epoch, extoling the homo faber, presents journey as a way to his/her spiritual maturing, confirmation of firmness and inner strength. At the same time postmodern era, reconsidering artist's role, raises homo viator that transforming into nomad represents image of disoriented individual deprived of modernistic artist-leader's might. The ways in which female characters implement their artistic potential and simply are heard while the artist is praised or decanonized have been contrasted. Lesia Ukrainka articulates poet's messianic destination. Oksana Zabuzhko, on the contrary, represents her lyric character as a part of the crowd introducing into the poetry image of so called "lyric we" or concealing by humour and irony.

Key words: Lesia Ukrainka, Oksana Zabuzhko, homo faber, homo viator, wanderings, nomad, modernism, postmodernism.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2016 р.

УДК 821.161.2.09Українка:17.023.2

Олена Маланій

ЛЕСЯ УКРАЇНКА ТА МАРІЯ КОНОПНИЦЬКА

Статтю присвячено україно-польським взаєминам, впливам та взаємовпливам і доведено актуальність проблеми «Леся Українка та польська література». Зокрема розглянуто творчість неординарних і самобутніх письменниць – Марії Конопницької та Лесі Українки, перегукам і паралелям їхньої спадщини. З'ясовано тісний взаємозв'язок і прозорість основних тенденцій творчого шляху обох письменниць, виявлено спільність джерельної бази, мотивів, тем і проблем у їхній поезії, прозі та драматургії.

Ключові слова: польська література, Леся Українка, Марія Конопницька, літературна критика, творчі паралелі, світоглядні концепти творчості.